

Asia: VN/17651/2021

Lainsäädännön jälkiarvioinnin kehittäminen valtioneuvostossa

1. Jälkiarvioitavat lainsäädäntöhankkeet

Tulisiko kaikista lainsäädäntöhankkeista tehdä jälkiarviointi? Perustele.

ei [Lainsäädäntöhankkeiden sisältö ja laajuus vaihtelevat merkittävästi. Vaikutusarviointiin käytettävissä olevat voimavarat ovat rajalliset. Näistä syistä johtuen jälkiarvioinnin tekeminen kaikista lainsäädäntöhankkeista ei ole perusteltua.]

Jos jälkiarviointi toteutettaisiin vain osasta lainsäädäntöhankkeita, millaisin kriteerein jälkiarvioitavat lainsäädäntöhankkeet tulisi valita?

Jälkiarviointi tulisi tehdä ensisijaisesti sellaisista lainsäädäntöhankkeista, joilla arvioidaan olevan suuri yhteiskunnallinen merkitys, ts. vaikutus yhteiskunnan keskeisiin toimintoihin ja/tai jotka ovat taloudelliselta vaikutukseltaan suuria. Samalla tulisi arvioida hankkeen merkitystä tulevaisuuden päätöksenteon näkökulmasta ja ottaa huomioon jälkiarvioinnin toteuttamismahdollisuudet.

Tulisiko lainsäädännön jälkiarviointia tehdä säädöksittäin vai laajempina kokonaisuuksia? Perustele.

muulla tavoin, miten? [Jälkiarvioinnin tekeminen laajempina kokonaisuuksina on hyvä yleinen tavoite, jotta voidaan arvioida yhteiskunnallisia vaikutuksia kokonaisuutena. Lainsäädäntöhankkeissa voi kuitenkin olla myös säädöskohtaisesti erilaisia vaikutuksia, joten joissakin tilanteissa säädöskohtainen jälkiarviointi voisi olla perusteltua. Siksi jälkiarvioinnin tekeminen joko säädöksittäin tai laajempina kokonaisuuksina olisi syytä tehdä kunkin lainsäädäntöhankkeen osalta erikseen.]

Pitäisikö jälkiarvioinnin tekemistä suunnitella jo lain laadintavaiheessa? Miten?

Kyllä pitäisi, koska luotettavan jälkiarvioinnin tekeminen edellyttää usein ns. tutkimusasetelmaa, ts. vaikutusten arviointia yhtäältä siinä tilanteessa, että lainsäädäntöhanke toteutetaan ja toisaalta tilanteessa, jossa hanketta ei toteutettaisi. Tutkimusasetelman valmistelu ja luominen saattaa edellyttää esim. lainsäädäntöhankkeen voimaantulon porrastamista tai muuta menettelyä, johon tulisi varautua jo säädösvalmisteluprosessin varhaisessa vaiheessa.

Säädösvalmistelijoiden ohjeistuksessa, joka koskee vaikutusarviointeja, tulisi ottaa jälkiarvioinnin tarpeellisuuden arviointi ja toteutusmahdollisuudet paremmin huomioon.

Säädösvalmisteluprosessin alkuvaiheessa tehtävä hankekohtainen suunnitelma olisi yksi väline, jossa myös jälkiarvioinnin tarve ja mahdollisuudet voitaisiin arvioida.

2. Jälkiarviointien resursointi ja toteutus

Miten jälkiarvioinnit tulisi rahoittaa ja resursoida?

Jälkiarvioinnin rahoitus olisi todennäköisesti tarkoituksenmukaisinta kanavoida valtion talousarviossa keskitetyksi yhden määrärahamomentin kautta. Tällöin voitaisiin ottaa huomioon kaikkien hallinnonalojen ehdotukset jälkikäteisarvioinnin piiriin tulevista lainsäädäntöhankkeista ja priorisoida ne suhteessa käytettävissä oleviin voimavaroihin. Keskitetty valmistelu mahdollistaisi myös parhaiten tarvittavan erityisasiantuntemuksen koordinoinnin.

Miten jälkiarviointeja tulisi toteuttaa?

Lainsäädäntöhankkeet vaihtelevat laajuudeltaan ja sisällöltään merkittävästi, joten myös jälkiarviointeja voidaan toteuttaa erilaisin tavoin. Yksi vaihtoehto on, että lainsäädännön arviointineuvoston toimintaa ja roolia kehitettäisiin siihen suuntaan, että se sisältäisi myös jälkiarviointeja koskevan näkökulman.

Miten varmistetaan jälkiarviointien laatu?

Jälkiarvioinnin erityisasiantuntemuksen ja voimavarojen keskittäminen ja toisaalta säädösvalmisteluprosessin ohjauksen kehittäminen varmistavat osaltaan laatua.

Miten voitaisiin lisätä yhteistyötä tutkijoiden ja tutkimuslaitosten kanssa lainsäädännön jälkiarvioinnissa?

Lainsäädäntöhankkeiden jälkiarviointien nykyistä parempi huomioon ottaminen hankekohtaisessa säädösprosessissa ja yleisemmin lainsäädäntösuunnitelman laadinnan yhteydessä sekä jälkiarvioinnin piiriin valittavien hankkeiden keskitetympi päätöksenteko luovat edellytyksiä myös tutkijoiden ja tutkimuslaitosten kanssa tehtävälle yhteistyölle.

3. Jälkiarviointien koordinointi

Tulisiko jälkiarviointien tekemistä koordinoida valtioneuvostossa? Perustelee.

kyllä [Jälkiarviointien kehittäminen ja laadun varmistaminen sekä voimavarojen tehokas hyödyntäminen edellyttävät keskitettyä päätöksentekoa.]

Miten mahdollinen koordinointi tulisi toteuttaa? Perustelee.

ministeriöiden välisenä yhteistyönä [On vaikea ajatella, että ulkopuolinen taho voisi koordinoida valtioneuvoston päätöksentekoon keskeisesti liittyviä asioita. Ulkopuolisilla tahoilla kuten tutkimuslaitoksilla voi olla keskeinen rooli jälkiarviointien toteutuksessa.]

Millaisia tehtäviä koordinaatioon tulisi sisällyttää?

Jälkiarviointien tekemiseen tarvittavan erityisasiantuntemuksen kartoitus, jälkiarvioinnin menetelmien, kriteerien ja aikataulujen arviointi.

Mahdollisuuksien mukaan eri hallinnonalojen esittämien jälkiarviointitarpeiden priorisointi suhteessa käytettävissä oleviin voimavaroihin.

4. Jälkiarviointien hyödyntäminen ja avoimuus

Miten varmistetaan jälkiarviointien hyödyntäminen?

Keskeisten jälkiarviointien tuloksista tulisi informoida nykyistä tehokkaammin poliittisia päätöksentekijöitä, virkamiehiä, sidosryhmiä ja tiedotusvälineitä.

Miten varmistetaan jälkiarviointien avoimuus ja läpinäkyvyys?

Jälkiarviointien tekemiseen valittavien asiantuntijoiden valinnan tulisi olla avointa ja perustua selkeisiin kriteereihin. Myös itse jälkiarvioissa käytettävien kriteerien tulisi olla selkeitä ja vertailukelpoisia.

Tarvitaanko erityinen internet-sivusto, jossa informoidaan jälkiarvioinneista? Perustele.

kyllä [Internet-sivuston luominen olisi yksi tapa edistää jälkiarviointien hyödyntämistä ja avoimuutta.]

Mitä tällaisen sivuston tulisi sisältää?

tehdyt jälkiarvioinnit

Onko joitain muuta mitä jälkiarviointien kehittämisessä tulisi huomioida?

Sivuston käytännön toteutuksessa tulisi ottaa huomioon muut toimenpiteet, joilla edistettäisiin jälkiarviointien tekemistä. Jos esimerkiksi lainsäädännön arviointineuvoston toimintaa kehitetään siihen suuntaan, että myös jälkikäteisarviointit otettaisiin huomioon, olisi sivusto luontevaa yhdistää arviointineuvoston sivustoon ja tiedottamiseen.

Narikka Jouko
Valtiovarainministeriö